

مقاله پژوهشی: ارائه الگوی راهبردی "پیشرفت امور شهری" بر اساس گفت‌وگو با امام و رهبری، قانون اساسی، تجارب جمهوری اسلامی ایران و بهره‌گیری از تجارب موفق بشری

مسعود غنی زاده^۱، فتح‌اله شمسایی زفرقندی^۲

پذیرش مقاله: ۹۷/۱۱/۲۴

دریافت مقاله: ۹۷/۱۰/۲۰

چکیده

الگوی راهبردی به‌عنوان موضوعی حیاتی برای تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در حوزه پیشرفت امور شهری محسوب می‌شود. در این تحقیق تلاش شده است تا الگوی راهبردی در رابطه با پیشرفت امور شهری بر اساس گفت‌وگو با امام و رهبری، قانون اساسی، تجارب نظام جمهوری اسلامی ایران و بهره‌گیری از تجارب موفق بشری ترسیم تا بتواند تصویری واقعی و درست در این حوزه را ارائه و به تصمیم‌گیران کمک کند تا سیاست‌های مفیدتری را اتخاذ نمایند.

تحقیق حاضر، از نوع توسعه‌ای-کاربردی و روش‌های گردآوری اطلاعات به دو روش کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته است. همچنین با استفاده از روش تجزیه و تحلیل‌های کمی و کیفی و ترکیب آن در نیل به نظام حکومتی الگو بهره‌گرفته شده و در ذیل آن از روش‌های تحلیلی مختلف، از جمله تحلیل محتوا در فرمایشات و تدابیر، روش تحلیل گفت‌وگو غالب در آراء و اندیشه‌های امام و رهبری و روش موردی زمینه‌ای برای تبیین تجربیات استفاده شده است. پس از تجزیه و تحلیل‌های صورت گرفته بر روی اندیشه‌ها، آراء و نظرات امام و رهبری محورهای سه‌گانه راهبردی (دکترین، اهداف و سیاست‌ها) و نتایج حاصل از بررسی تجربیات نظام جمهوری اسلامی در حوزه پیشرفت امور شهری در شش محور (برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت، هماهنگی، پیاده‌سازی و اجرا، نظارت، کنترل و ارزیابی) استخراج و برای هر یک، شاخص‌هایی مطرح گردید و به جهت صحت‌سنجی به نظر خبرگان رسیده است و در نهایت الگوی راهبردی، مفهومی و متحرک در جهت پیشرفت امور شهری ارائه که علاوه بر داشتن عناصر ثابت و مشخص، می‌تواند در طی زمان با نیازهای زمان و ضرورت‌های هر مرحله متکامل‌تر و پربارتر گردد.

واژگان کلیدی: الگوی راهبردی، تبیین تجربیات، تحلیل محتوا، تجارب، پیشرفت امور شهری

۱ دکتری مدیریت راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی

۲ دانش آموخته دکتری مدیریت راهبردی پدافند غیرعامل دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) shamszafar@yahoo.com

مقدمه

شهرها از دوران گذشته تا به امروز، نشانه قدرت و توان سیاسی، مدیریتی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، علمی و تکنولوژیکی و قدرت خلاقیت جوامع مختلف، بوده‌اند. لذا "هر جامعه انسانی، برای دستیابی به تمدن، به عنوان بالاترین و والاترین سطح فرهنگ بشری در ساختن، آبادانی و عمران شهرها، می‌باید برنامه‌ریزی مناسب داشته باشد". (مهدی زاده، ۱۳۸۲: ۸۱) حوزه پیشرفت امور شهری، دارای شاخص‌هایی است که نشانگر کارآمدی حکومت و پیشرفت‌های جامعه است زیرا "یکی از مهم‌ترین دستاوردهای فکری، فلسفی، هنری، صناعی و تولیدی تمدن‌ها و جوامع بشری «شهر» است که هم از ماندگاری نسبی برخوردار، هم تجلی باورها و ارزش‌های فرهنگی جامعه است و هم اینکه بر رفتار انسان اثر می‌گذارد و ضمن آنکه بیانگر هویت جامعه در انظار جهانیان و تاریخ است و تنظیم‌کننده روابط آحاد جامعه با یکدیگر نیز می‌باشد". (نقی زاده، ۱۳۷۸: ۴)

در دوران امروز، طرح‌های توسعه و عمران شهری ریشه در ادبیات برنامه‌ریزی کشورهای اروپایی دارد و سابقه تهیه طرح توسعه شهری در ایران قدمت اندکی دارد و حداکثر به نیم‌قرن می‌رسد. لذا در جهت به منصفه ظهور رساندن اصول و ارزش‌های مورد تأکید و توجه اسلام و نقش مهم "محیط زندگی و شهر" می‌توان با بهره‌گیری و بکار بستن آیات قرآن، احادیث و فرمایشات رهبران دینی در طراحی و ساخت محیط و اجزاء آن امکان استخراج و تدوین اصولی برای تعریف رابطه انسان و محیط و روابط انسان‌ها با یکدیگر در محیط ساخته‌شده شهری فراهم کرد که این اصول نهایتاً بتوانند پیشرفت و آبادانی شهرها را به سمت ایجاد محیطی اسلامی هدایت نمایند.

مبنای تدوین الگوی راهبردی در پیشرفت امور شهری منطبق بر ارزش‌های اسلامی، اساس و پایه تصمیمات و سیاست‌های این حوزه خواهد بود، چراکه نبود الگوی مدون علمی و بهره‌برداری نکردن از تجارب سودمند نظام جمهوری اسلامی موجب اتلاف منابع و کندی پیشرفت خواهد شد. لذا می‌توان گفت که، اهمیت این تحقیق در این است که اصول و عناصر و همین‌طور مبانی نظری حاصل از نتایج مطالعات اکتشافی آن، می‌تواند ضمن تأثیر بر دغدغه‌های موجود بر غنای سایر پژوهش‌ها در پیشرفت امور شهری بیفزاید. علاوه بر اینکه از لحاظ کاربردی این تحقیق قادر است تصمیم‌گیران را در فرآیندهای برنامه‌ریزی در سطوح راهبردی و عملیاتی ترغیب نماید که

با توجه به اصول و عناصر متناسب با مقتضیات بومی و فرهنگی، اولویت‌ها را انتخاب و برای اجرایی نمودن، پیگیری نمایند.

همچنین با در نظر گرفتن این موضوع که مستندسازی و انتقال تجربیات در پیشرفت امور شهری یکی از عوامل اساسی در یادگیری عمومی و پیشبرد اهداف ملی محسوب می‌شود، لازم است تا از تجربیات و دانش‌های ضمنی و آشکار نهادهای ملی به شیوه مناسبی بهره‌برداری شود.

با در نظر گرفتن تجربیات موفق جمهوری اسلامی ایران که بی‌گمان بر اساس دین مبین اسلام و قرآن کریم است ضرورت مستندسازی و انتقال تجربیات پیشرفت امور شهری که از عوامل اساسی در فرآیند پیشرفت کشور محسوب می‌شود، مهم به نظر می‌رسد. پس لازم است الگویی علمی منطبق بر شرایط بومی کشور که قابلیت پیاده‌سازی و اجرا را داشته باشد، تدوین گردد.

با توجه به اهداف این تحقیق و لزوم ارائه الگوی راهبردی به‌عنوان مدل پیشرفته‌ای که با استفاده از آن بتوان، چیدمان منطقی و هنرمندانه، عامل‌های اصلی و عرصه‌های راهبرد و رابطه‌های بین آن‌ها را به بهترین شکل ممکن ارائه داد تلاش شده است تا نظرات مختلف در خصوص مدل و الگوی راهبردی در این حوزه موردبررسی و دقت قرار گیرد لذا با توجه به موضوع تحقیق کلیه مطالب مرتبط با پیشرفت امور شهری، اعم از اسناد، مصوبات، قوانین مرتبط و همچنین مجموعه احکام، فرامین، مکتوبات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، سخنرانی‌های امام و رهبری موردبررسی و مطالعه قرار گرفته و پس از راهنمایی و تأیید خبرگان این موارد با استفاده از ابزارها و روش‌های تحقیق متناسب با سؤالات تحقیق مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

همچنین، این تحقیق که در راستای اجرای طرح نظام حکومتی الگو دنبال می‌شود با بهره‌گیری از رویکرد توصیفی، تحلیلی و توجه به ماهیت و تبار تاریخی انقلاب اسلامی ضمن بیان رسالت و آرمان‌های انقلاب اسلامی، قانون اساسی و تحلیل گفتمان‌های غالب در آراء و اندیشه‌های ولایت‌فقیه در پیشرفت امور شهری، تجربیات موفق بشری و تجربیات نظام جمهوری اسلامی ایران که طی بیش از سه دهه گذشته صورت گرفته است تلاش شده است تا با ارائه پاسخی برای مسئله اصلی تحقیق که همانا "فقدان الگوی مدون راهبردی در پیشرفت امور شهری" است، بتواند تصویر واقعی و درست از مسائل و تهدیدات و فرصت‌های راهبردی ایجادشده و درنهایت الگوی راهبردی در پیشرفت امور شهری را ارائه دهد و به تصمیم‌گیران کمک کند تا سیاست‌های

مفیدتری را اتخاذ نمایند و راهبردهای مؤثرتری را در امور پیشرفت شهری برای کشور و در نهایت جهان اسلام در پیش گیرند.

مبانی نظری

الف- پیشینه شناسی :

از منظر پیشینه شناسی مطالعات گوناگونی متناسب با شرایط زمانی و مکانی در خصوص توسعه و عمران شهری و الگوهای طرح های شهری و پیشرفت امور شهری صورت گرفته است. در این مطالعات شش تحقیق، سه رساله دکتری و بیش از ده مقاله علمی پژوهشی که از نظر محتوی به موضوع تحقیق مرتبط بوده، مورد مطالعه قرار گرفته است. مطالعه محتوای پژوهش های پیشینه در این حوزه، نشانگر آن است که علیرغم تشابه آن ها با برخی از متغیرهای موضوع تحقیق حاضر، هیچ یک به طور جامع و کامل به بررسی موضوع اصلی این تحقیق، نپرداخته و نقدهایی نیز بر آن ها وارد است. اما بخشی از پیشینه تحقیق در خصوص مفاهیم مرتبط با عمران شهری و نظام حکمرانی مطلوب و همچنین تبیین مفهومی آن ها مبتنی بر معرفت شناسی دینی و آموزه های اسلامی به صورت غیرمستقیم و مفهومی مورد تحلیل و مذاقه قرار گرفته که می توان به نقش این پیشینه ها در دانش افزایی این تحقیق اشاره نمود.

الگوی پیشرفت و عمران شهری در ایران تا پیش از یک دهه اخیر تسلط تک شهری و نیز تمرکزگرایانه بوده و در چنین شرایطی شهرنشینی نیز با پیامدهای بسیاری همراه بوده است. هرگونه توسعه، تغییر و تحول در جامعه شهری نیازمند قواعد، شرایط و برنامه ریزی خاصی است "چنانکه یک قانون ساده جامعه شناختی می گوید، هر تحول و تغییر خارج از قاعده و سازمان منجر به پیامدهای ناخواسته بسیاری مانند گسترش آسیب های اجتماعی، ناهمگونی فزاینده بافت اجتماعی، کمک به گسترش انواع بحران های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و توزیع ناهمگون امکانات در چنین جوامعی می گردد." (رفیع پور، ۱۳۸۲: ۱۳)

تا به امروز حدود چهار دهه از تهیه اولین طرح های عمران شهری در قالب طرح های جامع می گذرد اما به رغم هدف این طرح ها که عبارت بود از جلوگیری پیشرفت ناموزون و ناهنجار شهرها و ارائه راهکارها جهت نظم بخشیدن به پیشرفت های شهری، این طرح ها نتوانستند به طور کامل به اهداف خود دست پیدا کنند؛ هرچند نمی توان از این واقعیت نیز چشم پوشی کرد که این طرح ها نقاط مثبت فراوانی نیز در خود داشته اند.

ناکارآمدی طرح‌های عمران شهری در ایران و مشکلات مربوط به آن‌ها تنها به دلیل محتوای این طرح‌ها نیست بلکه اجزای نظام برنامه‌ریزی همانند قوانین و مقررات، سازمان‌ها و نهادهای مسئول، سلسله‌مراتب مدیریت و برنامه‌ریزی و طرح‌ها و در کنار نارسایی‌ها، محتوای طرح‌های عمران شهری در این ناکارآمدی مؤثر بوده‌اند.

لذا در چندساله اخیر تلاش‌هایی در جهت اصلاح نارسایی‌های این طرح‌ها و همگامی با تحولات زمان از سوی سازمان‌های تهیه‌کننده (وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، مهندسين مشاور) صورت گرفته اما به دلیل مشکلات زیرساختی همانند مشکلات سازمانی، قوانین و مقررات، مشکلات اجتماعی و سیاسی مربوط به درک متقابل مردم و حکومت در فرایند مشارکت در تهیه و اجرای طرح‌ها، این اقدامات نتوانسته‌اند کاملاً موفق باشند.

بنابراین "توسعه و عمران شهرها در انطباق با نیازهای جامع از طریق تغذیه اطلاعاتی مسئولین و برنامه ریزان در زمینه پیشرفت امور شهری و مسائل و مشکلات موجود و همچنین نقش طرح‌های توسعه شهری در هماهنگ کردن برنامه‌های بخشی نهادها و سازمان‌های مسئول در پیشرفت امور شهری، ضرورت توجه به طرح‌های توسعه و عمران شهری، شناخت و اصلاح نارسایی‌ها را دوچندان می‌کند." (پوراحمد و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۶۸)

در این راستا، از یک دهه پیش به این طرف به‌خصوص با تشکیل شوراهای اسلامی شهر و تهیه سند چشم‌انداز بیست‌ساله توسعه کشور که به تأیید امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) رسیده است، گام بلندی در جهت رفع این مسائل در ایران برداشته شده است که باهدف کاستن از عوارض این روند تا مرحله توقف آن در جهت پیشگیری از توزیع نابرابر امکانات و منابع، نقش اساسی در پیشرفت همگون و همزمان شهرهای مختلف کشور ایفا کند.

با توجه به آنچه که گفته شد، اگرچه امروز نظام جمهوری اسلامی ایران در جهت تحقق اهداف خود توانسته است در عرصه پیشرفت امور شهری گام‌های بلندی را در سطح کشور برداشته و به دست آوردهای عظیمی نائل گردد اما باید پذیرفت که همچنان با چالش‌ها و مشکلات عدیده‌ای از جمله عدم ثبت منظم تجربیات موفق و ناموفق و تحلیل آن‌ها در قالب یک الگوی کارآمد در این حوزه روبرو است. لیکن در نیل به بهره‌وری مناسب نیز در قالب یک الگوی منسجم و دقیق هنوز راه‌های طی نشده‌ای زیادی در پیش رو دارد که می‌بایست از مسیر رفع این پیش‌نیازها صورت پذیرد.

جوامع امروزی نیازمند شیوه‌ها و روش‌هایی است که بر اساس آن‌ها بتوان با ارتقاء امور حاکمیتی و دولتی در حوزه‌های گوناگون، همچون بهینه‌سازی فرایندها، کاهش هزینه‌ها، تمرکز زدایی، مدیریت اثربخش‌تر، افزایش سلامت اداری، پاسخگویی و قانون‌گرایی، افزایش بهره‌وری، اعمال نظارت بهتر، ارزیابی و مدیریت عملکرد، تکریم، خدمت‌رسانی بهتر، افزایش سطح رضایت مردم و دستیابی به "دولت کارآمد" گام بردارند.

ب- مفهوم شناسی

نظریه‌ها، مبانی و چارچوب مفهومی الگوی راهبردی پیشرفت امور شهری

دین مبین اسلام در تمامی ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و به‌طورکلی محیط‌زیست و طبیعت نه تنها برای رستگاری و آخرت بلکه برای زندگی مطلوب در این دنیا و بستر مناسب فعالیت‌های گوناگون یعنی شهر موجود و آینده، مطالب حائز اهمیت به ارمغان آورده و به میراث گذاشته است. مسلمانان تا به امروز در حد درک و توان خود از این آموزه‌های دینی اسلامی بهره جسته‌اند، این بهره‌جویی می‌تواند به کمک صاحبان اندیشه و تفکر در راستای دستیابی به شهری آرمانی - اسلامی ادامه یابد. شهر آرمانی اسلامی شهری است بهشت گونه که شاید دستیابی به آن غیرممکن جلوه نماید لیکن تلاش در راستای رسیدن به آن امری ضروری است.

از سویی، شهر پیش‌ازاین که کالبدی فیزیکی و بی‌جان باشد، محل زیست انسان است، تجلی‌گاه اصول و ارزش‌های فرهنگی و مورد باور او است. جهان‌بینی سازنده خویش را معرفی می‌کند، به اهدافی که اهلش برای خود قائل هستند گواهی می‌دهد و اجمالاً اهلش را در وصول به آرمان‌هایشان هدایت و یاری می‌نماید. (مجاوری، ۳، ۱۳۹۴)

اسلام به‌عنوان کامل‌ترین ادیان؛ دارای آموزه‌های مفید و مثمر ثمری است که می‌توان با مطالعه و تجزیه و تحلیل اصول و ارزش‌های آن، به معیارهای ارزنده‌ای در حوزه‌های مختلف شهری دست یافت. همچنین موارد و مصداق‌های بسیاری در شهرهای سنتی ایرانی-اسلامی وجود دارد که می‌توان با مطالعه آن‌ها به تبیین معیارهایی برای مدیریت، برنامه‌ریزی و طراحی شهری ایرانی-اسلامی پرداخت. لذا می‌توان گفت، شهرسازی اسلامی مشتمل بر مبانی نظری مربوط به اصول و ارزش‌هایی است که باید در مدیریت، طراحی، برنامه‌ریزی و ایجاد محیط زندگی مسلمانان رعایت شوند و بر روابط انسان با محیط (طبیعی یا مصنوع) و همچنین با سایر هم‌نوعان خویش (جامعه) حاکم باشد. این اصول و ارزش‌ها از تعالیم اسلامی استخراج می‌شود و دربردارنده عوامل مهم

فرهنگ ملی که در تضاد با اصول پیشین نباشند نیز هستند. اجمالاً باید گفت که منبع اصلی اصول حاکم بر کلیه اعمال مسلمانان و از جمله شهرسازی، قرآن کریم و سنت پیامبر و اهل بیت (علیه‌السلام) هستند.

شهر اسلامی با ویژگی‌هایی مبتنی بر اصول و ارزش‌های اسلامی در ابعاد فیزیکی و طرح و مصارف، از نوعی منطبق اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی تبعیت داشته که این امر می‌تواند تجربه‌های آموزنده‌ای برای روش‌های نظام‌مندی و برنامه‌ریزی مدرن به شمار آید. شهر اسلامی را به سادگی می‌توان جرح و تعدیل داده تا با استانداردهای زندگی و قابلیت کارکردی مدرن تطابق پیدا کند و سازگاری بالای آن با محیط فرهنگی، اجتماعی و مذهبی و طبیعی مان را حفظ کند. در این مورد شهر اسلامی هنوز نسبت به نیاز شهری امروزی در جامعه‌مان بسیار مرتبط و معتبر به نظر می‌رسد. (غنی زاده، ۱۳۸۵، ۲۰۸)

از سویی، در جمهوری اسلامی ایران، شوراها طبق قانون اساسی مدیریت شهرها را بر عهده‌دارند و نمادی از اداره‌ی کشور به دست مردم است. لذا می‌توان گفت توفیق شوراها در دستیابی به اهداف، سرمایه‌ی ارزشمند «اعتماد عمومی» را افزایش می‌بخشد و زمینه‌ساز حضور پر نشاط مردم در همه‌ی عرصه‌های پیشرفت و توسعه‌ی کشور می‌شود. لذا با توجه به تشکیل شوراها، مدیریت شهری در ایران دوران گذار خود را از مدیریت شهری متمرکز و دولت‌گر به سمت مدیریت شهری مشارکتی و تعامل‌گر تا حدودی طی کرده است. و اساساً چنین رویکردی خود مستلزم تحول در سایر عرصه‌های مدیریت شهری است که به نوعی با دولت ملی در تماس خواهد بود. لذا می‌توان اذعان کرد تحقق اصول قانون اساسی مرتبط با مدیریت شهری به تغییر و تحولات چند سطحی نیازمند است. این تغییر و تحول خود به حوزه‌های قانونی، اجرائی و برنامه‌ریزی مربوط می‌شود. (پور موسوی، ۱۳۸۷، ۲۵)

با توجه به مباحث گفته‌شده، مسائل و مشکلات شهرنشینی و شهرسازی به عواملی فراتر از حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت شهری برمی‌گردد و در واقع عدم زیرساخت‌های مناسب اقتصادی- اجتماعی، رشد بالای جمعیت و هجوم وسیع روستائیان به شهرها، کمبود قوانین مناسب در بهره‌گیری از اراضی شهری، ضعف نهادهای مدنی و نظارت عمومی، بی‌ثباتی سکونتگاه‌ها، ضعف نهادهای حرفه‌ای برنامه‌ریزی، ضعف نهادهای حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی و مانند این‌ها را

امکانات محدودی برای موفقیت طرح‌های توسعه عمران شهری می‌داند. (زارع، و پیرزا ده، ۱۳۸۲، ۱۳۷)

اندیشه‌ها، آراء، نظرات و رهنمودهای ولایت فقیه در پیشرفت امور شهری

"شوراها جزء برنامه‌های اسلام است و بنای ما هم بر همین هست". ... "این شوراها باید همه‌جا باشد و هرجایی خودش اداره کند خودش را. این، هم برای ملت خوب است، هم برای دولت خوب است. دولت نمی‌تواند همه‌جا را خودش تحت نظر بگیرد، وقتی محول کرد کار را به خود مردم، مردم در منطقه‌ای که هستند برای خودشان دلسوزتر هستند، بهتر اطلاع دارند به احتیاجات خودشان. این‌ها یک برنامه‌هایی است که در دست اجراست." (صحیفه امام، ۱۳۷۹، ج ۷، ۱۵۱) از جمله دیدگاه‌های امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) در رابطه با پیشرفت امور شهری شامل موارد ذیل می‌باشد که مختصراً بیان می‌گردد:

- ارائه فرمان تهیه آیین‌نامه اجرایی شوراهای شهر و روستا
- توجه کافی در انتخاب اعضای شوراها - لزوم تعیین صلاحیت کاندیداهای عضویت در شوراها
- هشدار به طبقات مختلف ملت - هشدار درباره نفوذی‌ها صورت گرفته در امور شهری
- ارائه ویژگی‌های اعضای شوراهای شهرها - لزوم همکاری مردم با شورای شهر
- در سال ۱۳۷۷، بند صد قانون اساسی محقق شد و جمهوری اسلامی ایران، در زنجیره تکمیل دولت سازی‌اش، شوراهای اسلامی شهر و روستا را تأسیس کرد. این نهاد به‌عنوان نهادی نوپا در اوایل دهه سوم انقلاب در جهت ارتقای سطح کارآمدی نظام تأسیس شد. از این‌رو رهبر انقلاب اسلامی در مناسبت‌های مختلف درباره اهمیت شوراهای اسلامی و امور مربوط به شهرها نکاتی را فرموده‌اند. که مجموعه نکات ایشان جهت پیشرفت امور شهری، حول محورهای ذیل می‌باشد.
- مشورت در امور، چگونگی انتخابات شوراها؛ گامی به‌سوی تحقق کامل قانون اساسی
- تحکیم پایه‌های انقلاب با تشکیل شوراها، حل مشکلات مردم توسط شوراها
- جایگاه شورا و وظایف شورا، انتخاب شهردار و ویژگی‌های او، وظایف اساسی شهرداری‌ها
- جلوگیری از سوءاستفاده‌ی مالی، مبارزه با فساد و رشوه‌خواری در شهرداری‌ها
- خدمت به مردم با روحیه بسیجی، عمل به وظایف قانونی شوراها، تفاهم و همدلی و دوری از مناقشات
- توجه به مختصات شهر اسلامی در برنامه‌ریزی‌ها تسهیل و تسریع کار مردم در امور شهر و روستا

- استفاده از روش‌های علمی در اداره شهر

محورهای مدیریتی در حوزه امور شهری

پیش از ورود به بحث الگوها و مدل‌های حوزه پیشرفت امور شهری و پرداختن به پیش زمینه‌ها، زیرساخت‌ها، الزامات و اقدامات طراحی و پیاده‌سازی الگوی راهبردی پیشرفت امور شهری در ایران که برگرفته از تجارب نظام جمهوری اسلامی ایران و بر اساس گفتمان الهی ولایت‌فقیه و قانون اساسی است می‌بایست محورهای نه‌گانه مدیریتی در حوزه پیشرفت امور شهری، شامل: دکترین، اهداف، سیاست‌ها، برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت، هماهنگی، پیاده‌سازی، اجرا، نظارت و پایش که مبنای تدوین الگوی راهبردی در این تحقیق است احصاء و تدقیق گردد. لذا ابتدا ارتباط بین محورهای مدیریتی در حوزه امور شهری و نقش هر یک از این محورها در امر تدوین الگوی مشخص گردیده است، سپس هر یک از اسناد بالادستی حاکمیتی در حوزه پیشرفت امور شهری شامل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، برنامه‌های پنج‌ساله توسعه (توسعه پایدار) و همچنین اندیشه‌ها و بیانات امام خمینی (رحمت‌الله علیه) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و سیاست‌های ابلاغی کلی نظام را که در واقع نقش ابزار تدوین الگوی مذکور را بر عهده دارند، بر اساس این نه محور مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته که در جدول ۱ ابعاد، اجزاء و مؤلفه‌های محورهای نه‌گانه مدیریتی در حوزه امور شهری بر اساس گفتمان ولایت‌فقیه آمده است.

جدول ۱: ابعاد، اجزاء و مؤلفه‌های محورهای ۹ گانه مدیریتی در حوزه امور شهری بر اساس گفتمان ولایت‌فقیه

ابعاد	اجزاء و مؤلفه‌ها
اهداف	الهی شدن انسان‌ها- رفاه در زندگی مادی و معنوی مردم- سرمشق برای همه ملت‌ها- رشد و توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی- افزایش ثروت ملی
دکترین	برقراری عدالت- روحیه، فرهنگ و مدیریت جهادی- بومی‌سازی- پایبندی به معماری و شهرسازی اسلامی- ایرانی، ارزش‌های اسلامی
سیاست‌ها	ارتقای خدمات‌رسانی به شهروندان- جلوگیری از اسراف، مبارزه با فساد و انضباط مالی- استفاده از روش‌های علمی- تسهیل امور مردم- پرهیز از سیاسی‌کاری
برنامه‌ریزی	انعطاف‌پذیری- حساس به اوضاع محیط- چشم‌انداز مشترک بر اساس ارزش‌ها- دیدگاه جامع- مستندسازی،
هدایت	باور و اعتقاد مدیریت- وجود امکانات و منابع مالی و فنی موردنیاز و حمایت و پشتیبانی از این جهت- وجود محیط در حال تغییر ولی نه کاملاً بحرانی و بی‌ثبات- دسترسی به اطلاعات برای انجام تحلیل‌های لازم- ایجاد ثبات نسبی در روند تحولات محیط- تهیه برنامه بر اساس فرایند سلسله مراتبی- ایجاد نگرش مشترک- طراحی نقش‌های انعطاف‌پذیر- ایجاد اهداف جمعی

ادامه جدول ۱: ابعاد، اجزاء و مؤلفه‌های محورهای ۹ گانه مدیریتی در حوزه امور شهری بر اساس گفتمان ولایت فقیه	
سازماندهی	طراحی کارها و فعالیت‌ها- نظریه‌پردازی، تولید فکر و ارائه الگوهای مورد نیاز - هدایت ذهنیت عمومی جامعه به‌خصوص نخبگان - تربیت نیروهای توانمند و شایسته برای تصدی جایگاه‌های مهم و تشکلهای مناسب - تعیین کارگروه‌های دائمی و موقت- فعالیت مستمر و مداوم -تحقق معنویات و توسعه معنوی- ساماندهی تحول و توسعه بر مبنای ارزش‌ها و نگرش‌های فکری و اصول اعتقادی- رشد اخلاق و معنویت و عواطف انسانی- افزایش احساس مسئولیت اجتماعی
همانگی	تحرك و پیشرفت- عبور از چالش‌ها و بحران‌ها- تحول‌آفرینی و اصلاح - کار تیمی- بهره‌گیری از تمام صاحب‌نظران علوم مختلف در تصمیم‌گیری‌ها- تعیین خط مشی‌ها و سیاست‌های کلان سیاسی، اجتماعی و اقتصادی- مشارکت و همکاری مؤثر کلیه گروه‌ها و اقشار جامعه- افزایش بهره‌وری- افزایش امید به زندگی -احساس امنیت
نظارت و کنترل	برنامه‌ریزی منظم و صحیح -نظارت بر اجرای - تعیین استانداردهای عملکرد- اندازه‌گیری عملکرد واقعی -تشخیص تفاوت با استانداردها، بودجه‌بندی، تناسب فعالیت‌ها
پیاپی سازی و اجرا	افزایش یا انجام اقدامات بهبوددهنده در تأسیسات زیر بنایی، بسیج همه امکانات و دارایی‌های فردی، اجتماعی -رفاه اقتصادی همراه با عدالت - خودکفایی در نیازهای اساسی- رعایت زیبایی و استحکام بناها، ترویج فرهنگ نظم و قانون، گسترش نمادهای دین و اخلاق، آسان‌سازی خدمت‌رسانی - عدالت و فراگیری در خدمات شهری - توسعه فضای سبز و اهتمام به سلامت محیط‌زیست- توجه به نیازهای جانبازان و مصدومان جسمی- نگاه عدالت‌گستر به محله‌ها - فرا صنعتی شدن- محرومیت‌زدایی و از بین بردن فقر - اصلاح شرایط زندگی مردم

روش‌شناسی

با توجه به ماهیت تحقیق، این تحقیق از نوع توسعه‌ای-کاربردی می‌باشد. روش‌های گردآوری اطلاعات در این تحقیق به دو روش کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته است^۱ و جهت پردازش داده‌ها از نرم‌افزار مکس کیو دی ای استفاده شده است. در این تحقیق از روش آمیخته و با استفاده و از روش تجزیه و تحلیل‌های کمی و کیفی و ترکیب آن در نیل به نظام حکومتی الگو بهره گرفته و در ذیل آن از روش‌های تحلیلی مختلف، از جمله تحلیل محتوا در فرمایشات و تدابیر، روش

۱ برای گردآوری اطلاعات در خصوص گفتمان امام و رهبری در پیشرفت امور شهری از روش کتابخانه‌ای استفاده و برای گردآوری اطلاعات در خصوص تبیین و مستندسازی تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در الگوی راهبردی در پیشرفت امور شهری بر اساس گفتمان ولایت فقیه از روش میدانی استفاده شده است.

تحلیل گفت‌وگو با غالب در آراء و اندیشه‌های امام خمینی (رحمه‌الله‌علیه) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و روش موردی زمینه‌ای برای تبیین تجربیات و معنادار نمودن مؤلفه‌ها و شاخص‌های حوزه هدف با تأکید بر آزمون فرضیه و درنهایت با ترکیب همزمان تمامی مؤلفه‌ها و داده‌های حاصله، از طریق روش نظریه‌پردازی مبنائی در پیشرفت امور شهری به پایان می‌رسد. برای بررسی محورهای اصلی گفت‌وگو با ولایت فقیه از شمارش واژگان که یکی از عینی‌ترین شیوه‌ها برای بررسی محورهای اصلی گفت‌وگو محسوب می‌شود استفاده شده است. البته بیشترین میزان استفاده از آن‌ها نه در رابطه با متون نوشتاری بلکه در رابطه با گفتار و بیانات نیز می‌توان شاهد بود.

اعتبار سنجی تحقیق از دو بعد روایی و پایایی در روش داده بنیاد، مفاهیم، مقوله‌ها و قضیه‌ها به ترتیب به کمک کدهای به‌دست‌آمده در مراحل سه‌گانه کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی، مشخص شده‌اند که خود نوعی اعتبار و روایی بخشی به تحقیق به شمار می‌رود. برای دستیابی به پایایی تحقیق در زمینه اصول و عناصر، فرمایشات و مکتوبات حضرت امام و رهبری و همچنین اصول قانون اساسی، مبنای کشف و استخراج مقوله‌ها و قضیه‌های قرارگرفته است. در زمینه مصاحبه‌ها نیز سؤالات مصاحبه و روند آن به‌طور مرتب در اختیار خبرگان قرار گرفته و مورد تأیید آنان قرار گرفته است.

برای دستیابی به پایایی تحقیق در دیگر اسناد و مستندات راهبردی تحقیق، نظر به اینکه محقق عین مطالب مندرج در این اسناد را مورد استفاده و استناد قرار داده است، لذا در صورت مراجعه مجدد، قابل تکرار است که به عبارتی می‌تواند از پایایی لازم برخوردار باشد. از طرفی نیز به‌منظور تأیید نهایی پایایی تحقیق، چهار معیار معروف پارکر و رافی یعنی تطبیق، قابلیت فهم، قابلیت تعمیم و کنترل فرآیند نظریه‌پردازی، نتایج تحقیق مورد ارزیابی پایایی قرار گرفته است.

در خصوص تعریف عملیاتی متغیرها در این تحقیق، الگوی راهبردی، الگویی است که در آن ابعاد، مؤلفه‌ها، زیر مؤلفه‌ها و روابط بین آن‌ها در فرآیند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در پیشرفت امور شهری تعریف شده می‌تواند به‌عنوان مدلی در اداره حکومت در این حوزه بکار گرفته شود.

همچنین، منظور از پیشرفت امور شهری در جمهوری اسلامی ایران مجموعه تصمیمات، اقدامات و فعالیت‌های مدیریتی (در محورهای دکتترین، هدف‌گذاری، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت، هماهنگی، پیاده‌سازی اجرا، نظارت، کنترل و ارزیابی) است که مسئولان و کارگزاران نظام

مقدس جمهوری اسلامی ایران در این حوزه در سطوح راهبردی، به منظور تحقق رسالت و اجرای مأموریت‌های فردی، سازمانی، بخشی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به انجام می‌رسانند. با توجه به موضوع تحقیق اعضاء جامعه آماری دارای ویژگی‌های زیر می‌باشند.

- متخصص در مسائل راهبردی

- تحلیل‌گر در نظریات و فرامین حضرت امام خمینی (رحمت...علیه)، امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و قانون

اساسی

- مجرب و متخصص در امور پیشرفت شهری

جامعه آماری این تحقیق شامل ۷۵ نفر از متخصصین، خبرگان و کارشناسان مجرب و مدیران عالی‌رتبه نظام در امور پیشرفت شهری است که حداقل دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۱۰ سال سابقه فعالیت در این حوزه را داشته باشند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

برای یافتن پاسخ به سؤال تحقیق در خصوص "گفتمان ولایت‌فقیه (امام خمینی (رحمه‌الله علیه) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه پیشرفت امور شهری کدام است؟ به تحلیل کمی و کیفی محتوای مجموعه بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، فرامین و مکتوبات امام خمینی (رحمه‌الله علیه) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) پرداخته شده است. در این تحقیق در مرحله اول تحلیل محتوی کمی و سپس تحلیل محتوی کیفی با استفاده از نرم‌افزار "مکس کیو دی ای" و رزن یازده انجام گرفته است. در تحلیل محتوای کمی، کلمات کلیدی مرتبط باهدف تحقیق طوری انتخاب شده‌اند که کلیه مفاهیم مطرح شده را پوشش داده و امکان تحلیل نهایی متن و داده‌ها حسب چارچوب مفهومی فراهم باشد. برای یافتن کلمات کلیدی مفاهیم کلی و انتزاعی حسب چارچوب مفهومی مشخص و استخراج شده است. برای تحدید و تدقیق واژه‌ها، این لغات بر اساس ارتباط معنایی مرتب شده‌اند و همچنین به نظر خبرگان این حوزه رسیده و واژگان مناسب انتخاب شده‌اند.

همچنین، در این تحقیق، به‌طور کلی ما با دو شیوه تحلیل واژگان روبرو هستیم. اول «مفهومی» که فقط واژه را شمارش می‌کنیم و سپس «رابطه‌ای». برای بررسی رابطه بین مفاهیم ابتدا همه جملاتی

۱ نرم‌افزار مکس کیو دی ای (maxqda) از جمله کارآمدترین نرم‌افزارهای تحلیل داده‌های کیفی بوده و کاملاً با زبان

فارسی سازگار و از آن می‌توان در روش‌های تحقیق گراند تئوری و تحلیل محتوا و ... بهره برد

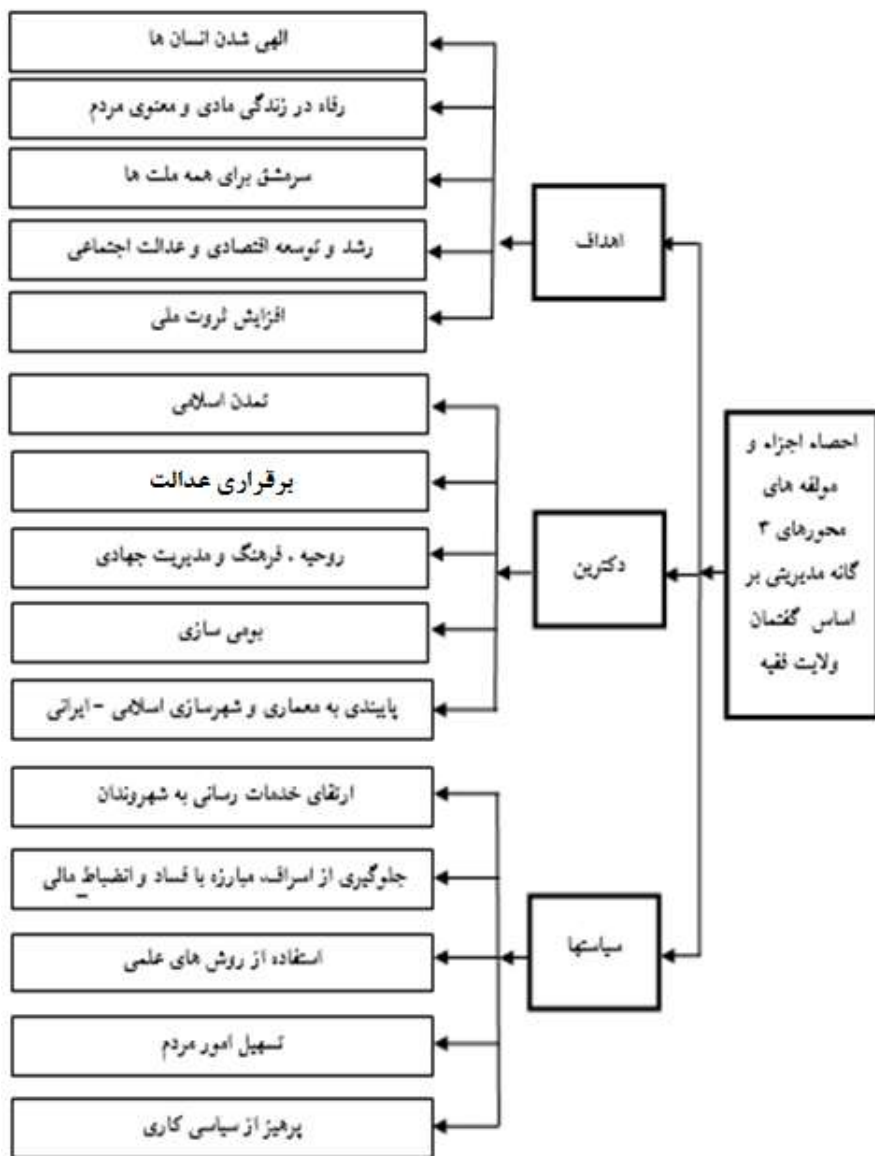
که یک واژه در آن بکار رفته را لیست و سپس کدگذاری کرده و روابط بین مفاهیم در آن‌ها موردبررسی قرار گرفته است. تحلیل مفهومی به دلیل شمارش ساده واژگان و ثبت فیزیکی فراوانی تکرار آن‌ها از عینیت بالایی برخوردار و تحلیل رابطه‌ای از درجات مختلفی از استنباط پذیری برخوردار است.

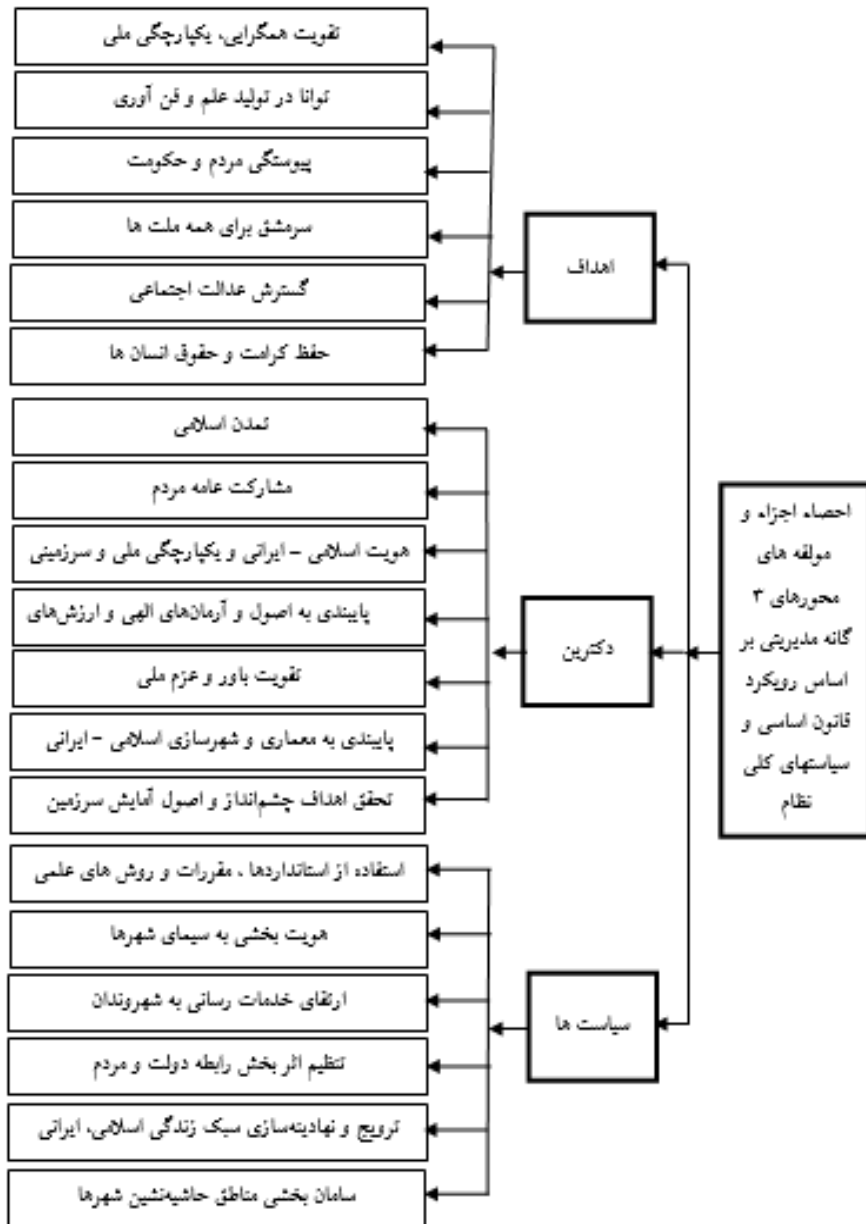
در این تحقیق برای دستیابی به گفت‌وگو با ولایت فقیه در ارتباط با حوزه پیشرفت امور شهری تحلیل کیفی صورت گرفته است. در این تحلیل تمامی بیانات و مکتوبات امام خمینی (رحمه‌الله علیه) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه پیشرفت امور شهری مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. انجام تحلیل محتوا و تحلیل گفت‌وگو با ولایت فقیه (حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)) در سه مؤلفه دکترین، اهداف و سیاست‌ها با استفاده از نرم‌افزار و با استفاده از روش نظریه مبنایی حاکی از آن است که انتظارات ولایت فقیه و قانون اساسی از پیشرفت امور شهری به‌طور عمده شامل موارد زیر می‌شود:

در دکترین ولایت فقیه؛ تمدن اسلامی، برقراری عدالت، روحیه - فرهنگ و مدیریت جهادی، بومی‌سازی، پایداری به معماری و شهرسازی اسلامی - ایرانی، مشارکت عامه مردم، هویت اسلامی - ایرانی و یکپارچگی ملی و سرزمینی، پایداری به اصول و آرمان‌های الهی و ارزش‌های اسلامی و انقلابی، تقویت باور و عزم ملی، تحقق اهداف چشم‌انداز و اصول آمایش سرزمین مورد تأکید قرار گرفته‌اند و در زمینه سیاست‌ها نیز: ارتقای خدمات‌رسانی به شهروندان، جلوگیری از اسراف، مبارزه با فساد و انضباط مالی، استفاده از روش‌های علمی، تسهیل امور مردم، پرهیز از سیاسی‌کاری، استفاده از استانداردها، مقررات و روش‌های علمی، هویت بخشی به سیمای شهرها، ارتقای خدمات‌رسانی به شهروندان، ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی - ایرانی، سامان بخشی مناطق حاشیه‌نشین شهرها بیشتر مورد توجه قرار دارند. اهداف نیز شامل: الهی شدن انسان‌ها، رفاه در زندگی مادی و معنوی مردم، سرمشق برای همه ملت‌ها، رشد و توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی، افزایش ثروت ملی، تقویت همگرایی، یکپارچگی ملی، توانا در تولید علم و فن‌آوری، پیوستگی مردم و حکومت، سرمشق برای همه ملت‌ها، گسترش عدالت اجتماعی، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها می‌شود. همچنین، با توجه به تحلیل‌های صورت گرفته و دانش صریح و ضمنی جمع‌آوری شده، می‌توان تجارب مستند و تئوریزه شده نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در پیشرفت امور شهری را به‌صورت زیر بیان نمود.

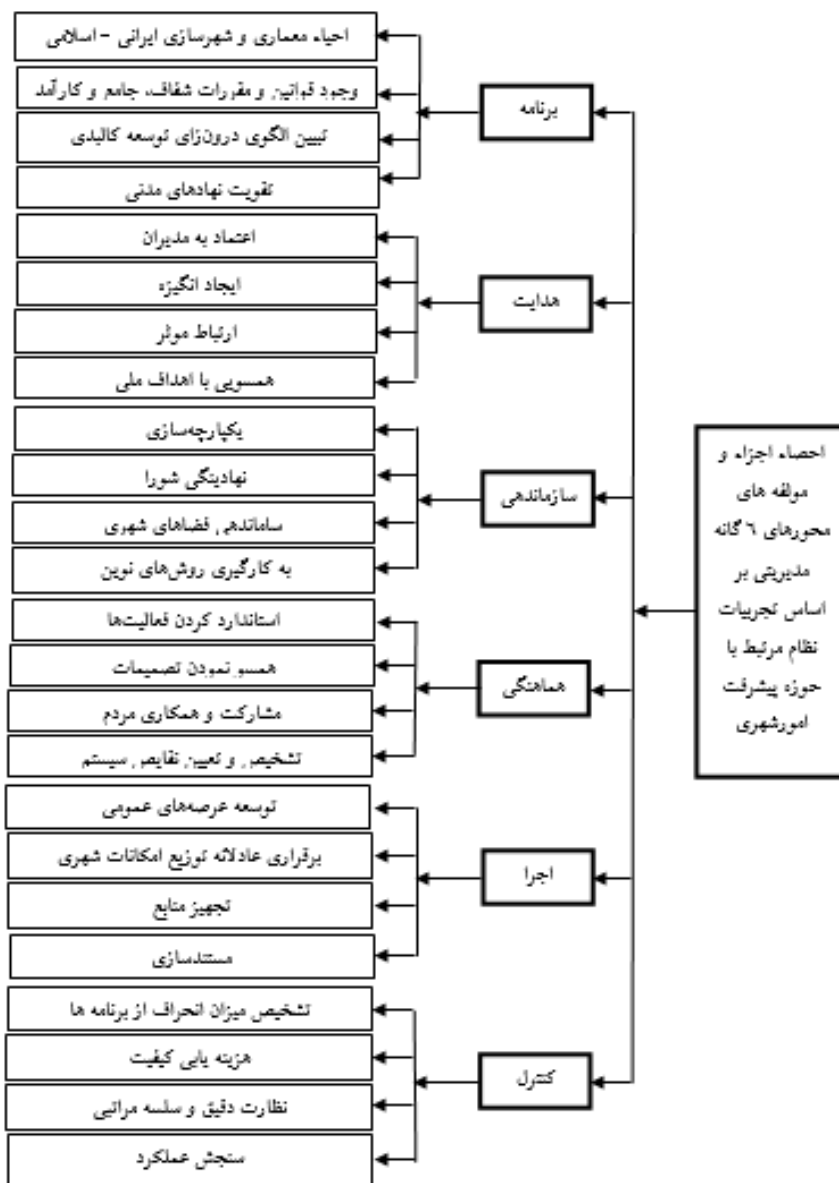
برنامه‌ریزی شامل: وضع مقررات لازم، تدوین ضوابط و مقررات و ترویج الگوهای موردنظر، احیاء معماری و شهرسازی ایرانی - اسلامی، تبیین الگوی درون‌زای توسعه کالبدی، تفکیک مأموریت‌ها و توزیع قدرت، تقویت نهادهای مدنی، تربیت نیروی انسانی متخصص، تحقیق و پژوهش در زمینه شهرسازی و معماری اسلامی. هدایت شامل: اعتماد به مدیران، ایجاد انگیزه، تحولات کالبدی، حفظ محیط‌زیست و سلامت زندگی شهری، همسویی با اهداف ملی. سازمان‌دهی شامل: یکپارچه‌سازی، مطلوبیت حداکثر، نهادینگی شورا، ساماندهی فضاهای شهری، به‌کارگیری روش‌های نوین. هماهنگی شامل: تشخیص و تعیین نقایص سیستم، تصویر روشنی از نیازها، همسو نمودن تصمیمات، استاندارد کردن فعالیت‌ها، مشارکت و همکاری مردم، اجرا شامل: ایجاد ساختار مشخص، آموزش و فرهنگ‌سازی، استحکام ساخت‌وسازها، برقراری عادلانه توزیع امکانات شهری، توسعه عرصه‌های عمومی شهرها، تجهیز منابع، مستندسازی و کنترل شامل: تشخیص میزان انحراف از برنامه‌ها و بررسی علل بروز آنها، نظارت دقیق و سلسه مراتبی، سنجش عملکرد.

در ادامه این تحقیق، برای بررسی محورها و رویکردهای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سایر اسناد فرادستی در حوزه پیشرفت امور شهری از روش تفسیری استفاده شده است. همچنین برای تحلیل کیفی تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در حوزه پیشرفت امور شهری، مجموعه اسناد، کتب و مطالب مرتبط که به‌عنوان تجارب آشکار محسوب می‌گردد مطالعه و موردبررسی دقیق قرار گرفته است. مضامین و مفاهیم مرتبط به محورها یا مقوله‌های دکترین، اهداف و سیاست‌ها در نمودارهای ادامه آمده است.

نمودار ۲: مؤلفه‌های محوره‌های ۳ گانه مدیریتی بر اساس رویکرد قانون اساسی

نمودار ۳: مؤلفه‌های ابعاد شش‌گانه مدیریتی بر اساس تجربیات نظام

الگوی راهبردی پیشرفت امور شهری

هدف هر روش علمی مطالعه و شناخت پدیده‌هاست. جهت تحقق این هدف ابزاری مورد استفاده قرار می‌گیرد تا مطالعه را عملی‌تر، آسان‌تر و سریع‌تر نماید. پیچیدگی پدیده‌ها و واقعیت‌ها به حدی است که درک، تجسم و خلق نمونه آن امکان‌پذیر نخواهد بود. الگو همواره نمایشی از واقعیت است که خود واقعیت نمی‌گردد اما تا حد قابل قبولی اجزا سیستم و روابط بین آن‌ها را می‌توان از طریق الگو بیان نمود. بنابراین هدف از استفاده از الگو را به‌طور خلاصه می‌توان چنین مطرح نمود: مطالعه، توصیف، تحلیل و پیشگویی رفتار سیستم‌ها و عملیات و روابط بین اجزای آن‌ها با رویکرد سیستمی.

تجربه‌ی انقلاب اسلامی، ثابت کرده است که رکن رکن یک جریان اسلامی، رهبری آن جریان است. ما چه در شکل‌گیری انقلاب اسلامی و چه در دوام و بقاء آن، نقش رهبری و حاکمیت مدبرانه و شجاعانه را به‌خوبی مشاهده می‌کنیم. بر همین اساس جهت بهره‌گیری از فرصت بدست آمده‌ی فوق، بازخوانی نگاه رهبران انقلاب اسلامی یعنی امام خمینی (رحمت‌الله علیه) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و سیاست‌گذاری بر اساس چارچوب نظری به‌دست آمده، اهمیت ویژه‌ای می‌یابد.

با توجه به اتمام مراحل بررسی و تحلیل تجارب صریح و ضمنی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در حوزه پیشرفت امور شهری با استفاده از روش داده بنیاد، الگوی راهبردی پیشرفت امور شهری به‌صورت شکل ارائه می‌گردد.

این الگو، یک الگوی متحرک و دینامیکی خواهد بود که علاوه برداشتن عناصر ثابت و مشخص، می‌تواند در طی زمان با نیازهای زمان و ضرورت‌های هر مرحله متکامل‌تر و پربارتر گردد.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف- نتیجه‌گیری:

با توجه به هدف اصلی تحقیق در ارائه الگوی راهبردی پس از تحلیل محتوا و تبیین گفتمان ولایت‌فقیه، مستندسازی و تئوریزه کردن تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و تعیین اهم ابعاد، مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و روابط بین آن‌ها در الگوی راهبردی پیشرفت امور شهری، به الگوی راهبردی دست‌یافته‌ایم. این الگو با توجه به اتمام مراحل بررسی و تحلیل تجارب صریح و ضمنی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در حوزه پیشرفت امور شهری با استفاده از روش داده بنیاد، به صورت تصویر شماره ۴ ارائه گردیده است. این الگو، یک الگوی متحرک و دینامیکی است که علاوه برداشتن عناصر ثابت و مشخص، می‌تواند در طی زمان متناسب با نیازها و ضرورت‌های هر مرحله متکامل‌تر و پربارتر گردد.

همچنین، نتایج حاصل از بررسی و تحلیل اندیشه‌ها، آراء، نظرات و رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و مصاحبه با مدیران راهبردی و خبرگان با استفاده از نظریه مبنایی و اشباع هدفمند نشان می‌دهد که به‌عنوان نمونه، جمهوری اسلامی ایران تا به امروز حدود چهار دهه در خصوص اداره امور پیشرفت شهری با تهیه طرح‌های توسعه و عمران شهری در قالب طرح‌های جامع و همچنین مدیریت شهرها را تجربه کرده است اما به‌رغم اهداف این طرح‌ها و برنامه‌ها که عبارت بود از جلوگیری توسعه ناموزون و ناهنجار شهرها و ارائه راهکارهایی جهت نظم بخشیدن به پیشرفت‌های شهری، این طرح‌ها و برنامه‌ها نتوانستند به‌طور کامل به اهداف خود دست پیدا کنند؛ هرچند نمی‌توان از این واقعیت نیز چشم‌پوشی کرد که این طرح‌ها و برنامه‌ها نقاط مثبت فراوانی نیز در خود داشتند.

ب- پیشنهادها:

بنابراین جهت حوزه پیشرفت امور شهری در راستای منویات بنیان‌گذار انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- **پیشنهاد نظری:** تصمیم‌گیران (کمیسیون عمرانی مجلس شورای اسلامی، شورای شهر)، مدیران و مجریان شهرها (شهرداران) و طراحان حوزه شهری (اساتید دانشگاه، شرکت‌های مشاور) لازم است قبل از هرگونه برنامه‌ریزی و اقدام، دکنترین، اهداف و سیاست‌های برگرفته از منویات ولایت‌فقیه (حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)) را نصب‌العین

قرار داده و بر آن اساس به سازمان‌دهی، هماهنگی، هدایت و رهبری، کنترل و پیاده‌سازی برنامه‌ها اقدام نمایند.

– **پیشنهاد کاربردی:** مرور تحقیقات و مبانی نظری تحقیق حاضر حاکی از آن است که در حوزه پیشرفت امور شهری برابر آنچه مورد انتظار شهر اسلامی و تا رسیدن به حیات طیبه فاصله زیادی است. نتایج تحقیق حاضر نیز بیانگر آن است که این انتظار در سطح قابل قبولی قرار ندارند. لذا مدیران در سطح سازمان‌های مرتبط با توجه بیشتر و تمایل وافرتر نسبت به کاربست مؤلفه‌های پیشنهادی زیر اقدام نمایند تا با دستیابی به یک توافق جمعی و تلاش همگانی بتوانند به اهداف و آرمان‌های موردنظر دست یابند:

- توزیع متوازن امکانات و فضاهای عمومی برای شهروندان اعم از هر طبقه اجتماعی
- تلاش در راستای تقویت نهادهای مدنی
- حمایت و صیانت از سرمایه‌های بازگشت‌ناپذیر شهر از جمله محیط‌زیست، فضاهای سبز، باغات، رود دره‌ها، نهرها و کوهپایه‌ها
- نظارت دقیق شوراهای شهر در اداره امور شهرها
- تفاهم و همدلی و عدم سیاست زدگی شوراها و اجتناب شوراها و مدیران شهر در مباحث و کنش‌های سیاسی و جناحی
- جلب مشارکت مردمی در اجرای طرح‌ها و برنامه‌ها
- لزوم بسترسازی مناسب جهت فعالیت تشکلی‌ها در عرصه‌های مدیریت امور شهری و سپردن بطنی امور در قالب معادلات تعامل معنی‌دار مردمی
- به‌کارگیری عناصر ارزشی و مدیران جهادی خلاق و نوآور در امور شهری
- ارتقای خدمات‌رسانی به شهروندان با روحیه بسیجی، تسهیل کار مردم، تکریم مردم، تسریع کار مردم و اعتمادسازی
- توجه به زیباسازی، تاب‌آوری، مقاوم‌سازی و ... در شهرسازی،
- فرهنگ ایرانی، نشانه‌های اسلامی به‌عنوان یک معیار
- جلوگیری از سوءاستفاده‌ی مالی، مبارزه با فساد و رشوه‌خواری
- توجه به مختصات شهر ایرانی و اسلامی در برنامه‌ریزی‌ها

فهرست منابع

منابع فارسی:

- امام خمینی (رحمت‌الله علیه)، روح‌الله، ۱۳۸۵، صحیفه نور، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر
- امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۹۰، حدیث ولایت، دفتر حفظ و نشر آثار
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- اسلامی مجاوری، نصر، ۱۳۹۴، مبانی نظری اسلامی و ویژگی‌های معماری و شهرسازی، دومین کنفرانس ملی معماری و منظر شهری پایدار، تهران
- پوراحمد احمد، حاتمی نژاد، حسین، (۱۳۸۵)، آسیب‌شناسی طرح‌های توسعه شهری در کشور، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۸: ۱۶۸-۱۸۰
- پور موسوی، سید موسی، رحیم زاده، مرجان، مروی بر سی سال مدیریت شهری تهران، نشریه شهرداری‌ها سال نهم بهمن ۱۳۸۷ شماره ۹۲
- خلیلی شورینی، سیاوش ۱۳۹۱، روش‌های پژوهش آمیخته، تهران، دانش‌پژوه (ویرایش دوم)
- رفیع پور، فرامرز ۱۳۸۲، تکنیک‌های خاص تحقیق در علوم اجتماعی، تهران: شرکت سهامی انتشار
- زارع، ابراهیم و پیر زاده، حسین (۱۳۸۲) شیوه‌های تحقق طرح‌های توسعه شهری (تدوین شیوه مناسب تهیه طرح‌های شهری در ایران)، سازمان شهرداری‌های کشور، تهران
- غنی زاده، مسعود؛ نگاهی به شهر در تمدن اسلامی، ۱۳۸۵، مجله: راهبرد توسعه،
- کاظمی، سید حسن ۱۳۹۰، تبیین الگویی برای پیاده‌سازی راهبردهای ملی در سازمان‌های اجرایی، دانشگاه عالی دفاع ملی
- مقدمه‌ای بر طرح نظام حکومتی الگو، ۱۳۹۰، تهران، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی
- مهدی زاده، جواد (۱۳۸۲)؛ برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری، مرکز تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، تهران
- نقی زاده، محمد (۱۳۷۸)، منابع و روش شناخت مبانی نظری معماری قدسی و شهر اسلامی، فصلنامه هنر، شماره ۴۰